

POLSKA W EUROPIE: UWARUNKOWANIA I PERSPEKTYWY

XII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny

Poznań, 15-18 września 2004 r.

XII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny, zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne oraz Instytut Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, odbył się w Poznaniu w dniach 15-18 września 2004 r. i był z kilku względów szczególny. Był trzecim zjazdem odbywającym się w Poznaniu, który jako pierwsze miasto gościł trzykrotnie środowisko polskich socjologów. Nie sposób także pominąć faktu, że był to nie tylko pierwszy zjazd w XXI w., a także pierwszy zjazd w Polsce będącej członkiem Unii Europejskiej. Jednakże tematyka europejska, mimo że została wyeksponowana, nie wyczerpywała jego programu. Jak bowiem napisał we wstępie do programu prof. Włodzimierz Wesołowski – przewodniczący PTS oraz przewodniczący Rady Programowej: „Zjazdy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego mają ugruntowaną pozycję w życiu naukowym kraju. Były zawsze podsumowaniem dokonań całego środowiska socjologicznego, które obejmuje uczonych i badaczy z ośrodków uniwersyteckich, instytutów badawczych, dziś także wyższych szkół prywatnych. Zjazdy były inspiracją dla podejmowania nowych i doniosłych tematów, stosowania nowych perspektyw teoretycznych, upowszechniania nowych metod badawczych”.

Program zjazdu nawiązywał do tradycji poprzednich zjazdów socjologicznych i obejmował 3 sesje plenarne, 4 sympozja oraz łącznie 50 grup tematycznych – w tym jedną grupę ad hoc. Nowością w stosunku do poprzednich zjazdów był tzw. Okrągły Stół, panel dyskusyjny „Polska w Europie i Świecie”, który wypełnił czwarty, ostatni dzień Zjazdu.

Przemówienia inauguracyjne XII Zjazd Socjologiczny wygłosili: Włodzimierz Wesołowski – Przewodniczący PTS, Jan Włodarek – Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Zjazdu, Andrzej Legocki – Prezes Polskiej Akademii Nauk; list przesłany przez Piotra Sztompkę – Przewodniczącego Międzynarodowego Towarzystwa Socjologicznego – odczytał Marek Ziółkowski. Głos zabrali także: Jeja Pekka Roos, Przewodniczący Europejskiego Towarzystwa Socjologicznego, Stanisław Lorenc – Rektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Tomasz Kayser – Wiceprezydent Miasta Poznania.

Część roboczą obrad zapoczątkowała I sesja plenarna: „Polska – Europa – ład światowy”, której przewodniczył Janusz Mucha. W ramach tej sesji zostały wygłoszone następujące referaty: Janusz Tazbir *Polska w Europie*, Andrzej Flis *Polska w świecie*, Marek S. Szczepański *Spółczesność lokalna i regionalna a ład kontynentalny i globalny* i Anna Wolff-Powęska *Polska i Niemcy, partnerstwo z dystansu*.

II sesję plenarną, zatytułowaną „Przemiany struktury społecznej i instytucji publicznych” prowadził Krzysztof Gorlach. W ramach tej sesji referaty wygłosili: Henryk Domański *Bariery legitymizacji systemu w społeczeństwach postkomunistycznych i w krajach Europy Zachodniej*, Witold Morawski *Europejskie poszukiwania rozwiązania dylematów globalizacji – poziom wartości i instytucji*, Kaja Gadowska *Klientelizm w polskiej gospodarce i polityce* i Kazimierz Słomczyński wraz z Krystyną Janicką *Struktura społeczna a instytucje demokracji*.

W trakcie III sesji plenarnej, noszącej tytuł „Tożsamość narodowa i europejska”, której przewodniczył Zbigniew Boksański, wygłoszono następujące referaty: Andrzej Piotrowski *Proces kształtowania tożsamości narodowej w dyskursie potocznym i publicznym*, Krzysztof Kosela *Wspólnota narodowa Polaków na początku członkostwa Polski w UE*, Krzysztof Kiciński *Świadomość moralna Polaków główne tendencje*, Janusz Mariański *Religijność w społeczeństwie polskim w perspektywie zsekularyzowanej Europy*.

Odnotać należy także sympozja, mające charakter sesji półplenarnych. I sympozjum, zatytułowane „Władza polityczna i społeczeństwo obywatelskie”, prowadzili: Andrzej Kojder i Anita Miszalska, a referaty wygłosili: Mirosława Marody *Spółczesność poobywatelskie*, Jadwiga Koralewicz *Nowe elity społeczne* i Andrzej Zybortowicz *Antyrozwojowe grupy interesów*. II sympozjum, „Wyzwania edukacyjne i kapitały społeczne”, przewodniczyli Krystyna Szafranec i Marian Niezgoda. Referaty na tym sympozjum wygłosili: Marek Ziółkowski *Utowarowienie życia społecznego a kapitały społeczne*, Władysław Adamski *Dynamika pokoleniowa a zmiana ustroju. Od podmiotowości kontestacyjnej do partycypacyjnej*, Piotr Gliński *Aktywność aktorów społecznych – deficyt obywatelstwa wobec codziennej zaradności Polaków*. Podczas III sympozjum, zatytułowanym „Kwestie socjalne i polityka społeczna”, obradom przewodniczyli Kazimierz Frieske i Krzysztof Frysztacki. Referaty zaś wygłosili: Antoni Rajkiewicz *Zmienność ideologicznych przesłanek polityki społecznej w latach 90. i jej konsekwencje*, Maria Jarosz *Nierówności i przywileje społeczne oraz przesłanki ich dynamiki*, Kazimiera Wódcz *Kwestie społeczne – dialog – współrzędzenie. Przyczynek*

do analizy dyskursu publicznego, Krzysztof Piątek *Aktywizacja i adaptacja w programach pracy socjalnej: modele i realia*. IV, ostatnie sympozjum „Rozwój lokalny i więzi europejskie” prowadzili Józef Styk i Brunon Synak. Swoje referaty przedstawili: Bohdan Jałowiecki *Globalizacja, lokalność, tożsamość*, Jan Olbrycht *Rozwój lokalny – rezultat upodmiotowienia czy operacjonalizacja polityki europejskiej?*, Andrzej Sadowski *Od Polski lokalnej do regionalnej* i Maria Zielńska *Spotkanie kultur na obszarze pogranicza: przykład Uniwersytetu Europejskiego Viadrina*.

Wydarzeniem Zjazdu był zorganizowany ostatniego dnia tzw. Okrągły Stół, w ramach którego dyskutanci debatowali nt. „Polska w Europie i Świecie”. Pod nieobecność prof. Piotra Sztompki, organizatora Okrągłego Stołu, obrady prowadziła Grażyna Skapska. W panelu dyskusyjnym uczestniczyli z głosami wprowadzającymi: Zygmunt Bauman *Co tam Panie w Europie?*, Antoni Kamiński *Strategie przebudowy ustrojowej w Polsce porozbiorowej i pokomunistycznej: uwagi porównawcze*, Michael Kennedy *Poland in America's Sociological Imagination*, Lena Kolarska-Bobińska *Zmieniająca się Unia Europejska: siły napędowe i hamujące, sojusze i podziały* oraz Andrzej Rychard *Czy Europa może odnowić polską politykę i społeczeństwo obywatelskie*.

Natomiast liczne (było ich w sumie 50) grupy robocze można podzielić na bloki tematyczne. I tak, tematem „Socjologii w Polsce” zajmowały się następujące grupy robocze: *Klasyczna socjologia polska. Nauka i polityka w czasie historii współczesnej*, *Europejska Przestrzeń Badawcza – szansa czy zagrożenie dla polskich badań socjologicznych*, *O kształceniu socjologów i ochronie zawodu socjologa*. Kolejnym blokiem tematycznym była „Teoria i metodologia”, w ramach którego zorganizowano grupy: *Konstruowanie jaźni i społeczeństwa*, *Wspólnotowość we współczesnej filozofii społecznej i politycznej*, *Nowe idee w metodologii badań społecznych*, *Nowe techniki analiz jakościowych*, *Socjologia wizualna*. Z kolei na temat zmiany ustrojowej obradowały grupy: *Narodziny i rozwój ruchu społecznego „Solidarność”*, *Rynek a instytucje społeczne: socjologia ekonomiczna w świetle klasycznej teorii praw obywatelskich*, *Spółczeństwo a gospodarka: własność i interesy w dobie transformacji*, *Rola czynników poznawczych w głębokich przemianach ustrojowych*, *Nowa rzeczywistość społeczna w mediach, filmie i literaturze*. Problematyką związaną z tytułem Zjazdu zajmowały się grupy w ramach bloku „Polska w Unii Europejskiej”: *Jaka Polska, Jaka Europa?*, *Reprezentacje Europy w różnych typach dyskursu publicznego*, *Spółczeństwo obywatelskie w Polsce w kontekście integrującej się Europy*, *Unia Europejska, co daje, a co odbiera polskiej młodzieży*.

Na tematyce struktury i ruchliwości społecznej koncentrowały się kolejne grupy robocze: *Rolnicy w zmieniającym się społeczeństwie: próba redefinicji pozycji społecznej*, *Goście i gospodarze. Polska jako kraj emigracji, reemigracji, imigracji i migracji tranzytowych*. Temat „Polityka – obywatelskość – samorząd” był przedmiotem zainteresowania następujących grup roboczych: *Partie polityczne w perspektywie polskiej i europejskiej*, *Spółczeństwo obywatelskie: między ideą a praktyką*, *Państwo, samorząd i społeczności lokalne*. *Piotr Buczkowski in memoriam*. Strukturą narodowościową i etniczną zajmowały się kolejne grupy robocze: *Mniejszości narodowe w Polsce (w świetle Spisu Powszechnego 2002)*, *Romowie – pierwsi Europejczycy w Polsce*. Problematyka pogranicza była przedmiotem obrad grup: *Z pogranicza na pogranicze: w świetle teorii i wyników badań*, *Granice i pogranicza III RP w wyobraźni zbiorowej i działaniach Polaków*. Wzorami kultury, ich zmianami, a także trwałościami, zajmowały się grupy: *Współczesne społeczeństwo polskie wobec zmślności*, *Religijność Polaków: trajektorie zmian*, *Wieloreligijność w Polsce i w Europie*, *Antropologia konsumpcji – Polska i świat w dobie globalizacji kultury*, *Religijność i seksualność w konsumpcyjnej nowoczesności*.

Problematyce edukacji i społeczeństwa informacyjnego poświęcona była grupa robocza zatytułowana *Zmiany strukturalne w edukacji – realia polskie i tendencje europejskie*. Tematyka socjologii miasta i wsi była przedmiotem obrad grup: *Polska wieś w Europie*, *Tutejsi i przybysze*, *Rozwój obszarów wiejskich w perspektywie migracji miasto–wieś*, *Nowe dziedziny badań w socjologii miasta*. Organizacjami i stosunkami przemysłowymi zajmowały się kolejne grupy robocze: *Współczesne problemy socjologii organizacji i zarządzania*, *Stosunki przemysłowe a dialog partnerów społecznych*. Prawo, problemy społeczne i polityka społeczna były przedmiotem obrad grup: *Przemiany normatywności we współczesnej Polsce*, *Kontrola społeczna dewiacji, patologii i problemów społecznych*, *Lokalne strategie rozwiązywania problemów społecznych*, *Inkluzja społeczna*, *Diagnoza, uwarunkowania, kierunki działań*. Tematyka zarządzania kryzysami z uwzględnieniem strategii i instytucji była polem zainteresowań grup: *Strukturalne i kulturowe strategie racjonalizacji zagrożeń*, *Wojsko wobec wyzwani współczesnego świata* oraz *Grupy dyspozycyjne w społeczeństwie polskim w dobie transformacji*. Ponadto w programie uwzględniono grupy: *Potoczne i kwalifikowane obiegi sztuki*, *Socjologia zdrowia i rodziny* oraz grupa ad hoc *Profesor Zbigniew Tyszką jako główny badacz rodziny w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku*.

Pisząc o Poznańskim Zjeździe Socjologicznym należy podkreślić, że duża liczba grup roboczych i wygłoszonych referatów stworzyła ogółowi uczestników możliwość czynnego udziału w jego pracach.

Jako uczestników zjazdu poznańskiego zarejestrowano ogółem 951 osób. W Zjeździe uczestniczyło ponadto 85 studentów z Instytutu Socjologii UAM w charakterze wolontariuszy, bądź też odbywając praktyki. Jednak w związku z tym, że część osób tylko opłaciła wpisowe (np. w trakcie Zjazdu) bez dokładnego wypełnienia formularza zgłoszeniowego, to charakterystykę uczestników można podać dla 860 osób. W tym gronie znalazło się 436 kobiet i 424 mężczyzn, 111 profesorów, 315 doktorów, 270 magistrów oraz 164 studentów i osób, które nie podały stopnia naukowego. Można też określić, z jakich miejscowości byli uczestnicy zjazdu. Najwięcej osób przyjechało z Warszawy – 250, następnym był Poznań – 77 osób, z Krakowa przybyły 72 osoby, z Łodzi – 65 osób, z Wrocławia – 42 osoby, z Torunia – 30 osób, z Katowic – 27 osób, z Lublina – 26 osób, z Gdańska – 22 osoby, z Zielonej Góry – 18 osób, z Rzeszowa – 15 osób, z Białegostoku – 13 osób, z Opola – 10 osób i Bydgoszczy – 4 osoby. Na podstawie deklaracji w formularzach zgłoszeniowych można też stwierdzić, że w zjeździe poznańskim uczestniczyło 430 członków PTS.

W trakcie obrad złożono kwiaty pod pomnikiem ofiar Poznańskiego Czerwca oraz na grobie prof. Janusza Ziółkowskiego, byłego przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego.

W ramach imprez towarzyszących XII Ogólnopolskiemu Zjazdowi Socjologicznemu zorganizowana została wystawa książek naukowych. Dla celów wystawienniczych zaadaptowano hol auli UAM przy ul. H. Wieniawskiego 1. Celem wystawy było stworzenie uczestnikom możliwości zapoznania się z aktualną ofertą liczących się wydawnictw. Zjazdowi towarzyszyła także wystawa „Zasiedzenie. Wystawa o mieszkaniu” w Galerii Miejskiej „Arsenal”.

W trakcie trwania obrad znaczącą rolę w ich przebiegu odegrali studenci wolontariusze, w tym studenci z Koła Naukowego przy IS UAM – ubrani w charakterystyczne koszulki z logo Zjazdu nie tylko pracowali na jego rzecz, ale także wzbudzali powszechną sympatię.

XII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny nie mógłby się odbyć bez ofiarnego zaangażowania wielu osób. Ale ów wysiłek organizacyjny zaowocował znaczącym wydarzeniem nie tylko dla poznańskiego środowiska socjologicznego, ale dla całej polskiej socjologii. Zjazdy socjologiczne są bowiem okazją zarówno do zapoznania się aktualnym dorobkiem naukowym, jak też stwarzają szansę na zacieśnienie więzi środowiskowych. Zgodnie z tradycją przygotowywana jest publikacja obejmująca referaty z sesji plenarnych i sympozjów. Przewiduje się także sygnowaną przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne pozajzdową serię wydawniczą obejmującą dorobek grup roboczych.

Krzysztof Bondyra
bondyra@amu.edu.pl